

רפואה ובטחון / יובל לוי

מובא בשו"ע (1): "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות, ומצות היא ובכלל פקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו - הרי זה שופך דמים..". המקור להלכה זו הם דברי הרמב"ן בספרו "תורת האדם" (2), ומבואר שם שהחיוב על הרופא לרפאות נובע משלש סיבות: א) החיוב להציל כל אדם מישראל ולהוציאו ממצב של פקוח נפש; ב) "והשכותו לו" (3) - זו השבת גופו, וזה כולל ריפוי החולה (4); ג) יש בזה גם צד של "ואהבת לרעך כמוך" (5). בתוספות ר' יהודה החסיד (6) נכתב ששייך על זה גם הלאו של "לא תעמוד על דם רעך" (7), ובשאלתות דרב אחאי גאון (8) כתוב שיש בזה גם צד של "וחי אחיך עמך" (9).

כל זה ביחס לחיוב המוטל על הרופא לרפא את החולה הבא להתרפא, אך יש לכרר - ע"פ האמור להלן - האם בכלל יש רשות לחולה ללכת להתרפא אצל הרופא: א) הכתוב (10) אומר - "כי אני ד' רופאך". לפי רוב המפרשים (11) הוראת הפסוק היא - הבטחה לישראל שד' ירפאם ממחלות טבעיות הבאות עליהם. א"כ, לכאורה, כל ההולך לדרוש ברופאים כופר בהוראת פסוק זה ומגלה חוסר בטחון בקב"ה?!

---

(1) יו"ד של"ו, א. (2) בשער ה"מיחוש", סוף פרק "ענין הסכנה", ודבריו מובאים ב"סודר" בסימן הנ"ל. (3) סנהדרין ע"ג. (4) וכן כתב הרמב"ם במס' נדרים פ"ד, מ"ד. (5) ויקרא י"ט, יח. (6) על ברכות ס'. (7) ויקרא י"ט, טז. (8) שאילתא ל"ח. (9) ויקרא כ"ה, לו. (10) שמות ט"ו, כו. (11) הדרש ברש"י, הרמב"ן, א"ע ועוד.

(ב) ברכי הימים - ב' (12) נאמר: "ויחלא אסא... ברגליו עד למעלה חליו, וגם בחליו לא דרש את ד', כי ברופאים". משמע שהכתוב מגנח את אסא על שדרש ברופאים |

(ג) הגמרא בברכות (13) אומרת: על שלשה דברים שעשה חזקיה הודו לו חכמים, ואחד מהם - שגנז ספר רפואות (14), ומפרש שם רש"י: "כדי שיבקשו רחמים". מכאן הוכחה נוספת שאין לסמוך על הרפוא האנושית (15). ואילו מפר' משפטים (16) שכתוב - "רק שבתו יתן ורפוא ירפא", ומפרש שם רש"י: "ישלם שכר הרופא" - נראה לכאורה שמתר ללכת לרופא? |

ואכן הדבר שנוי במחלוקת. הגמרא בברכות (6) אומרת: "אמר רב אחא: הנכנס להקיז דם (=סוג של ריפוי בימי הגט) - אומר: 'יה"ר מלפניך ד' אלוקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי א-ל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות, אלא שנהגו'. אמר אביי: לא לימא אינש הכי, דחני דבי ר' ישמעאל - 'ורפא ירפא' (16) - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". א"כ, רב אחא טוען שעל המתרפא לבקש סליחה מהקב"ה על שהוא דורש ברופאים, ואילו אביי חולק עליו. למעשה התקבלה דעת אביי להלכה, מתוך שהגמרא חותמת את הדיון בדבריו. עתה עתה עלינו להפנות את השאלה כלפי אביי (וכלפי ההלכה)-איך יסכים אביי את המקורות שהובאו לעיל, המורים שאין לדרוש ברופאים? |

---

(12) ס"ז, יב. (13) דף י' ע"ב (המקור במשנה מס' פכחים פ"ד, מ"ט (14) רוב המפרשים פירשו שזהו ספר רפואות רגיל שכתב שלמה (עיי' בהקדמת הרמב"ן עה"ת; ברש"י על המשנה; בשו"ת הרשב"א ח"א, סי' תי"ג). (15) דברי הגט' בקידושין (פ"ב) - "טוב שברופאים לגהינם" - אינם מהויט בעיה לענייננו, מפני ששם מדובר על צודים שליליים ברפואה שאינם קשורים בעצם מעשה הרפוי, כגון: רופא שהמית מתוך רשלנות וכדו'. יג"ל ברש"י שם. (16) שמות כ"ח, יט.

נראה ליישב ענין זה בארבעה אופנים, שלהם נפקא מינא הלכתית
מכרעה.

שיטה ראשונה:

הרמב"ם (17) אומר: "... אם רעב אדם ופנה אל הלחם ואכלו, שמתרפא
מאותו הצער הגדול בלי ספק - האם נאמר שהסיר בסחוננו בד'?... כי
כמו שאני מודה לד' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבוני
ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את
מחלתי כשאשתמש בה". א"כ, לפי הרמב"ם אין שום איסור לדרוש
ברופאים, כשם שאין איסור לרעב לאכול לחם (18). ולפי דבריו
אלח יש לפרש הפסוק "כי אני ד' רופאך" (10) - שד' נתן חכמה
לרופאים וברא אמצעי ריפוי בעולם. ואחרי הרמב"ם נמשך גם ר'
יוסף אבן כספי (19) שכתב: "כי ד' יתן חכמה לרופאים" (20).
ולגבי ספר הרפואות שגנז חזקיה כותב שם (17) הרמב"ם - שאין
לפרש שזהו ספר רפואות רגילות שכתב שלמה המלך, אלא זהו ספר
של בעלי ה"טליסמאות" (=קמיעות לרפואה) שמתר ללמוד ממנו
אך לא להשתמש ברפואותיו, ומכיון שהעם החל להשתמש בו - גנזו
חזקיהו (21). ולגבי חטאו של אסא, יש לומר לפי הרמב"ם, שהוא
דרש ברופאים כאלה המשתמשים בקמיעות לרפואה (22).

שיטה שנייה

רבינו בחיי (23) כותב ב"חובות הלבכות" (24): "וכן הדבר
בענין הבריאות והחולי - שחייב האדם לבסוח על ד' בכך, ויתעסק

---

(17) בפיהמ"ש לפסחים פ"ד, מ"ט. (18) והחתם סופר (על שמות כ"א,
יט) השיג על דברי הרמב"ם, עיי"ש. (19) בפירושו לשמות כ"א, יט.
(20) טיוע לדברי הרמב"ם אפשר למצוא בספר הפרדס לרש"י - ספר
התמורה פרק ב'. עיי"ש. (21) וכן פירש המאירי על המשנה והובא
ברע"ב ובחיו"ט ובחפארת ישראל; ועי' מו"ע ח"ג פל"ז שמאריך לבאר
ענין זה. (22) כך מפרש גם הרב סולובייצ'ק בספרו "איש האמונה"
עמ' 50, סוף הערך 42. (23) וכמוהו נכתב אף ב"ארחות צדיקים"
בשער השמחה. (24) שער הכטחון - פרק ד'.

בהחמדת הבריאות כסיבות שזה בטבען, וימנע את החולי בנוהג שרגילים למנעו, כפי שציוה ד' יתרוםם ויתהדר - 'ורפוא ירפא' (16), מבלי שיבטח על סיבות הבריאות והחולי שחם יועילו לו או יזיקוהו, כ"א ברשות ד' יתעלה... וכבר ידעה מה היה מפרשת אסא כמה שהוכיחו ד' כאשר בטח על הרופאים, ולא בטח על ד' בחליו...". א"כ, לפי רבינו בחיי - מה שכתוב "כי אני ד' רופאך" (10) אינו סותר את "ורפוא ירפא" (16), אלא באמת ניתנה רשות לרפא, רק שהמתרפא צריך לדעת שד' הוא רופאו האמיתי, וזתו "כי אני ד' רופאך". והרשב"א (25) הוסיף עליו: "ואם חל המקרה כחוליים - מותר להתעסק ברפואות, ובלבד שיהא ליבו לשמים וידע שאמיחת הרפואה ממנו וידרשנו, ולא שיכוין שהכל תלוי בסם הפלורני... ובריפוי האיש הרופא. והוא אמרו באסא - 'גם בחליו לא דרש בידו את ד', רק ברופאים' (12). ומי שהשיגו החולי - אינו סומך על הנס שלא לשאול ברופאים... ולא עוד אלא שאסור להכנס בענייני הסכנות ולבטוח על הנס...". ולגבי ספר הרפואות שגנז חזקיה - כותב הרשב"א (25): "ושלמה, ע"ה, שעשה ספר רפואות... ומה שגנזו חזקיה והודו לו... שהיו העולם סומכים עליהם (=על הרפואות שבספר) כחליים, ובחליים לא היו דורשים את ד'. על כן גנזוהו והודו לו". א"כ, לשיטת זו - חטאו של אסא לא היה בעצם דרישתו ברופאים, אלא בזו שדרש בהם לבדם ולא בטח בד' (26). זו גם הסיבה לגניזת ספר הרפואות ע"י חזקיה - שהעם בטח ברפואות עצמן ולא בד' (27).

---

(25) בשו"ח, ח"א סי' תי"ג. (26) וכך פירש גם ה"מצודות" (על דכה"י שם) את ענין אסא: "שם בטוהונו ברופאים לבדם".

כשיטה זו פסק להלכה הכ"ח (28) - שסיים דבריו במילים:
"וכן נהגו בכל גבול ישראל" (29).

שיטה שלישית

ר' אברהם אבן עזרא (19) כותב: "לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ, רק כל חולי שהוא בפנים בגוף - ביד ד' לרפאותו". כוברים האלה כתב אף רבינו בחיי (19): "ומת שאמרו הז"ל - 'ורפא ירפא - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות' (6) - לא אמרו אלא במכה שבחוץ שהכתוב מדבר בה, אבל חולי מבפנים - אין זה תלוי ביד הרופא, אלא ביד הרופא כל בשר אשר בידו נפש כל חי". א"כ, לפי שיטה זו - יש רשות להתרפאות אצל הרופאים רק במה שמסור בידם והוא חולי חיצוני, אך אין רשות כזו לגבי חולי פנימי (30). כמו כן כתב להלכה ר' יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת ישראל" (31) שהתורה נתנה רשות לרפא רק - "ממכות חוץ באבר, שבר יד או פצע וחבורה שזהו מיחוס והרופא יורד עד תכליתו, ובהן כמעט מופת חוץ כמופת ההנדסה, משא"כ בחולי באיברים פנימיים שאין עין רופא שולט בו...". שיטה זו מבוססת על ההנחה שההיתר של "ורפא ירפא" - מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות" (6) - מתייחס רק למחלות עליהן מדבר פסוק זה, וכיון שהפסוק מדבר על פציעה חיצונית כתוצאה ממכת אבן או אגרוף - הרי שמותר לרופא לרפא רק מחלות חיצוניות, אך לא מחלות פנימיות שלא נוצרו ע"י אדם.

---

(27) כך פירש גם רש"י על המשנה בפסחים פ"ד, מ"ט. (28) על יו"ד סי' של"ו. (29) וכן בעל "יר אברהם" על שו"ע שם, סעיף א. (30) אולי יש מקום לומר שא"ע מחכוון לומר שאל לרופאים לעסוק בדברים שאינם ידועים להם, מפני חשש פגיעה בחולה ולא משום ענין הכטחון; אך הפוסקים שהתייחסו לא"ע לא הבינו כך, אלא כאמור למעלה. (31) על הל' נידה, סי' קפ"ח, ה.

לפי שיטה זו ניתן להסביר שחליו של אסא היה פנימי ולא נמסר לרופאים; וכך ספר הרפואות שגנז חזקיה עסק ברפואות לחוליים פנימיים, והפסוק - "כי אני ד' רופאך" (10) מתייחס דווקא לחוליים פנימיים (32); אך ר' יוסף אבן כספי בפירושו לפסוק הנ"ל דוחה חילוק זה מכל וכל; וכך כותב הרש"ר הירש בפירושו לפסוק הנ"ל שאין לחלק בין מקרה של פגיעה (=פגיעה חיצונית) לבין שאר המחלות, ומשמע שמתכוין לדחות שיטתו של א"ע. ונראה שגם החוס' בפס' "בבא קמא" (33) - ד"ח "שניתנה" - דוחה חילוק זה; "הוא אמינא הני מילי מכה בידי אדם (=היא פגיעה חיצונית שעליה מדבר הפסוק הנדון בגמרא), אבל חולי הבא בידי שמים, כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך - קמ"ל דשרי".

שיטה רביעית

על הפסוק - "ונתתי משכני בחוככם" (34) - אומר הרמב"ן: "וחלל, כי בהיות ישראל שלמים, והם רכים, לא יחנהג עניינם בטבע כלל, לא בגופם... ער שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמרו: 'כי אני ד' רופאך' (10), וכך היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרם עוון שיחלו, לא ידרשו ברופאים, רק בנביאים, ואמר הכתוב: 'גם בחליו לא דרש את ד' כי ברופאים' (12) ... אבל הדורש בנביא - לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ד'?! וחוא סאמרס: 'שאינ דרכים של בני אדם ברפואות, אלא שנחגור' (6), שאילו לא היה דרכם ברפואות - יחלה האדם כפי אשר יהיה

---

(32) או שנפרש את הוראת הפסוק כפי שהסברנו את הרמב"ם בשיטת

הראשונה. (33) דף פ"ה ע"א. (34) ויקרא כ"ו, יא.

עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ד', אבל הם נהגו ברפואות וד' הניחם למקרי הטבעים, וזוהי כוונתם באמרו: 'ורפא ירפא' - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות' (6), לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות, כי נהג ברפואות, והוא לא היה מעדת ד' שחלקם בחיים - אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו... כי התורה לא חסמוך דיניה על הניסים... מדעתו שכך יהיה (=שיהיו כאלה שידרשו ברופאים ויונחו למקרי הטבעים), אבל ברצות ד' דרכי איש - אין לו עסק ברופאים". שיטת הרמב"ן היא שמצד החולה - אסור לדרוש ברופאים, אך הרופא שבאו אליו להתרפא - רשות בידו לרפא, שנאמר: "ורפא ירפא" (16). לפי זה ברור מדוע גנז חזקיה ספר רפואות, וכן מובן מה היה חטאו של אסא.

אך בשיטתו של הרמב"ן מתעוררות מספר שאלות:

א. לא מובן מדוע חלק אביי על רב אחא (6), הרי לפי הרמב"ן דעת שניהם נכונה ומתקבלת: מלכתחילה לא היו צריכים לדרוש ברופאים, כדברי רב אחא; אך כיון שנהגו - ובאו אל הרופא - ניתנה רשות לרופא לרפא, כדברי אביי. א"כ, כמה הם חולקים?

ב. הרמב"ן עצמו בספרו "תורת האדם" (35) מדבר על ענין הרפואה, ואינו מזכיר שום איסור בובר, אלא-אורבא-מחייב אותו מכמה פנים (36). בין השאר - כותב שם הרמב"ן: "אבל האי 'רשות' (=שבדברי אביי) - רשות דמצוה הוא לרפאות ובכלל פקוח נפש... והואיל ומחללין שבת ברפואות - ש"ם

---

(35) שער "המיחוש", סוף פרק "ענין הסכנה". (36) עי' תחילת המאמר.

בכלל מקוח נפש הן, ומקוח נפש מצוה רכה היא: 'הזריז - הרי זה משובח, הנשאל-מגונה, והשואל-שופך דמים' (37)...?"

לשאלות אלו ניתנו מספר פתרונות:

פתרון ראשון: החיד"א (38) שאל את שתי השאלות הללו. לגבי השאלה הראשונה הוא מסכם: "לדברי הרמב"ן צריך יישוב ההיא דאביי דסוף 'ברכות'", דחיינו - נשאר בצ"ע. על השאלה השנייה הוא עונה: "והמסתכל בדבריו ז"ל, בספר 'תורת האדם', בעיניו יראה שכל דבריו שכתב שיש מצוה ומקוח נפש וכו', הוא בחלק הרופא; ובביאורו עה"ח גילה סודו דאעיקרא - מנהג הרופאים שלא כדת כמבואר" (39).

פתרון שני: יש לעיין היטב בדברי הרמב"ן - האם כוונתו ש"ד' הניחם למקרי הטבעים" (34) מפני שבאופן כללי אינם זכאים להשגחה רפואית, ואז ממילא האיסור לדרוש ברופאים יחול בימינו רק על צדיק וזכאי שלא הונח למקרי הטבעים, ולשאר העם הותרה הרפואה בדיעבד; או שכוונתו היא שעצם בטחונם ברופאים-גרם שיונחו למקרי הטבעים ואז חל האיסור על כל אדם, כי על כל אדם לחפסיק לבטוח ברופאים ואז חשוב אליו ההשגחה הרפואית?!

הט"ז (40) כוחב בדעת הרמב"ן שכל אדם מישראל הותר לו לדרוש ברופאים, "כי ירדה תורה לסוף דעת האדם שלא יהיה זכאי כל כך שתבוא רפואתו ע"י נס מן השמים, אלא דלפי דרכו של אדם - רשות

---

(37) עי' או"ח שכ"ח ב. (38) ב"ברכי יוסף" על שו"ע-י"ד סי' של"ו, סע' כ'. (39) חרב וולדינברג - בעל שו"ת "ציץ אליעזר"-האר"ן (בקונטרס "רמת רחל" אות כ') להוכיח שדבריו של הרמב"ן ב"תורת האדם" מכוונים גם כלפי החולה. (40) על שו"ע-י"ד של"ו, א.

הוא לו, וע"כ הוה האידנא חיוב בובר ומצוה היא, רלפי מעשה האדם - חיותו תלוי בכך". מדבריו משמע שהבין ברמב"ן כאפשרות הראשונה שהועלתה - שהכל תלוי במעשה האדם; אם הוא זכאי - חל עליו איסור לדרוש ברופאים, ואם אינו זכאי - לא חל עליו איסור, וממילא מצווה הוא להחרטא ע" רופאים, (41). נראה שהט"ז - בפירושו זה לרמב"ן - מחבט על המשפט המסכם של הרמב"ן בפר' "בחוקותי" (42): "אבל ברצות ד' דרכי איש - אין לו עסק ברופאים", כלומר - האיסור חל רק על האדם שד' רוצה את דרכיו. עכ"פ, לפי פירוש זה תורצו שתי השאלות על הרמב"ן. לגבי השאלה הראשונה: אביי חלק על רב אחא משום שמדריגת העם ירדה ואינם זכאים כל כך, ולכן רשות, וממילא חובה על כל אחד מהמון העם (מלבד הצדיקים הגדולים) לדרוש ברופאים; לגבי השאלה השנייה: הרמב"ן ב"תורת האדם" פוסק הלכה למעשה להמון העם, שמצווה עליהם לדרוש ברופאים, ובפירושו לתורה התייחס לאנשים צדיקים שלמי המעלה.

אך החיד"א (38) משיג על דברי הט"ז, ואומר: "והמעייין יראה שדברי הרמב"ן... הם הפך דבריו (=של הט"ז). וכך אכיו של בעל ה"אבני נזר" (43) כותב: "וכתב הט"ז ז"ל שכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא ידעתי היכן כתב הרמב"ן ז"ל כן, דהא הרמב"ן כתב שנחנה רשות לרופא ולא לחולה, משמע - שאפילו אינו זכאי גמור, ג"כ לא ניתן רשות לחולה". ואכן, הרמב"ן כתב בפירושו: "אבל חס

---

(41) הרב אריאלי (ב"עיניו למשפט" על ברכות ס'). הביא סיוע להסבר זה של הט"ז ברמב"ן מדברי הרמב"ן לבראשית י"ח, יט; ולדברים י"א, י. עיי"ש. (42) ויקרא כ"ו, יא. (43) ר' זאב נחום בורנשטיין מביאלה, בשו"ת "אבני נזר" - חו"מ שאלה קצ"ג.

נהגו ברפואות, וד' רניחס למקרי הטבעים" (34) - משמע שטיבת הסרת ההשגחה הרפואית היא עצם הדרישה ברופאים, א"כ - לפי הרמב"ן - חובה על כל אדם להפסיק לדרוש ברופאים וממילא לא יזדקק להם עוד.

פתרון שלישי: הרב וולדינברג (39) מיישב כך: "וכדי ליישב דברי הרמב"ן עה"ת (עם דבריו ב"תורת האדם") צריכים לומר דדבריו שם נאמרים ביסוד עקרי הדברים בשרשן, בזמן שאין שום גורמים חיצוניים מפריעים, אבל מכיון שלפי מציאות הדברים דכמעט רובא דרובא דבני אדם אינם זכאים לכך שתכוא רפואתם ע"י גס מן השמים... א"כ שוב כלול נתינת הרשות גם לחולה, ועוד יותר מזה דמצוח וחיובא נמי איכא בדבר...". והוא מוסיף ואומר שאולי זו היתה בעצם כוונת הט"ז, שגם לדעת הרמב"ן, כיום אין לאסור להתרפא אצל רופאים, והאיסור חל רק כשכל הציבור נמצא במדריגה עליונה ובמצב השלם. ובדבריו ב"תורת האדם" פסק הרמב"ן הלכה לימינו שאין הציבור במדרגה שלימה. לפי זה מובן מדוע חלק אבני על רב אחא - מפני שבזמנם כבר לא היו ישראל שלמים, ולכן מותר וחובה עליהם להתרפא.

וכדברים האלה כתב הרב סולובייצ'ק (22): "דברי הרמב"ן לויקרא כ"ו, יא מתייחסים למציאות אידיאלית של קהילת הברית הנחננה מזיו השכינה, ומשום כך אין ליישם את דבריו למציאות חבלתי מושלמת של העולם הרגיל". וכמו כן משמע מדברי ה"חכמת אדם" (44) שהתנהגות הזו - אותה מתאר הרמב"ן - שייכת רק כשהאומה במצבה העליון.

הנפקא מינה במחלוקת זו אינה רק האם מותר לדרוש ברופאים או לא, אלא האם מותר לאדם להזמיר על עצמו שלא לדרוש ברופאים -

---

(44) כלל קנ"א, סע' כ"ה.

כי אם ניחנה רשות לחולה להתרפא, וממילא זוהי חובה ומצוה החלה עליו (36). לפי הרמב"ם (45) ורבינו בחיי (46) שהתירו לדרוש ברופאים - אסור לאדם להחמיר על עצמו כלל. לפי הא"ע (47) - אסור לו להתרפא בחוליים פנימיים שלא נמסרו לרופאים, אך בחוליים חיצוניים - אסור לו להחמיר על עצמו. לפי הרמב"ן (48) - חלוי הדבר: לפי הסברו של החיד"א לרמב"ן - מותר וחובה על כל אדם להחמיר על עצמו, מפני שנאסר על כל אחד לדרוש ברופאים; לפי הסברו של הס"ז - רק לצדיק וזכאי מותר להחמיר על עצמו, כי איסור הדרישה ברופאים חל רק עליו; ולפי הסברם של הרב וולדינברג והרב סולובייצ'ק - מורה הרמב"ן שבימינו מותר לדרוש ברופאים, וממילא זו חובה ואסור לכל אדם להחמיר על עצמו.

להלכה-כתב אביו של ה"אבני נזר" (43) שלפי הרמב"ן - כל אדם הרוצה להחמיר על עצמו, נחשב צדיק וזכאי לענין זה, וממילא רשאי כל אדם להחמיר על עצמו (49), וצירף לרמב"ן את דעת הא"ע וכתב ששניהם יחד מהזים רוב נגד הב"ח (=שהתיר לדרוש ברופאים) (28), ולכן פסק: שגם אדם הנמצא במצב של פקוח נפש - רשאי להחמיר על עצמו שלא לדרוש ברופאים, (ויש לציין שפסק זאת להלכה ולא למעשה). ואע"פ שאין הולכים כדיני נפשות אחר הרוב - כאן הדבר אפשרי, "כי נראה בחוש שהרופאים מועדין לקלקל, וסוב לפני ד' ימלס מהם".

---

(45) השיטה הראשונה. (46) השיטה השנייה. (47) השיטה השלישית.
(48) השיטה הרביעית. (49) כפירוש החיד"א בדברי הרמב"ן.

ע"פ האמור להלן - אין דברי אבי ה"אכני נזר" מובנים כלל:

א. ספק אם אפשר לפסוק הלכה ע"פ פרשנות עה"ת! (50).

ב. גם אם נפסוק כא"ע להלכה - הרוב האמור יתקיים רק לגבי מחלות פנימיות, שהרי זו שיטת הא"ע!

ג. לא ברור איזה רוב יש כאן. הרי נגד הרמב"ן והא"ע פסקו הרמב"ם והרשב"א, רבינו בחיי וה"חכמת אדם", וגם החיד"א (38) כחבו "ונראה דהאידינא אין לסמוך על הנס וחייב החולה להתנהג בדרך העולם לקרות רופא שירפאנו, ולא כל כמיניה לשנות סוגיין דעלמא ולומר כי הוא גדול מכמה חסידי הדורות שנתרפאו ע"י רופאים, וכמעט איסור יש בדבר - אי משום יזוהרא ואי משום לסמוך אניסא (51)... אמנם ינהוג כדרכן של בני אדם ואורח כל ארעא להתרפאות ע"י רופא, וליבו בל עימו, רק ידבק בקונו למתקף ברחמי בכל לב וכו' יבטח דוקא". משמע בפירוש מדברי החיד"א שהוא פוסק כרבינו בחיי והרשב"א. א"כ - מדוע כתב שנגד הרמב"ן והא"ע עומד רק הכ"ח? וגם אם נצרף לרמב"ן והא"ע את דברי ר' יהונתן אייבשיץ שכתב פא"ע (31) - עדיין קיים רוב נגד הרמב"ן והא"ע, וכיחוד ששיטת הא"ע נדחית ע"י ה"תוספות" ב"בבא קמא" (52)?!

גם הרב עובדיה יוסף (53) לא קיבל פסיקחו של אבי

ה"אבני נזר" משתי סיבות:

---

(50) בחשב"ץ (ח"א, סי' נ"א) מובא שאין לפסוק הלכה מא"ע, כי לא עסק בדינים. (51) נראה שתוקף את שיטת הס"ז האומרת: לצדיק מותר להחמיר על עצמו - ומי יכול להגדיר עצמו כצדיק? (52) דף פ"ה ע"א. (53) בשו"ת "יחוח דעת" ח"א, סי' ס"א.

א. מפני שאין לפסוק כא"ע נגד דעת הפוסקים.

ב. גם הרמב"ן יודה שבזמנינו אין איסור לדרוש כרופאים, וממילא זו חובה. והראיה - שכך נראה שפסק ב"תורת האדם". ועל כן פסק שיש לשאול את הרופאים ולקבל דעתם, גם במקרה שמורים לאכול ביוה"כ, ואין אדם רשאי להחמיר על עצמו בזה.

וכן פסק הרב וולדינברג בכמה מקומות (54) כשיטת רבינו בחיי והרשב"א, כמו שכתב החיד"א (38).

*

"מאן דכאיב ליה כאיבא -

אזיל לבי אסיא"

(ב"ק מ"ו:)

*

---

(54) בשו"ת "ציץ אליעזר": חלק ה' - סי' ט"ו; חלק י' - סי' כ"ה; חלק י"א - סי' מ"א-מ"ב; ובקונטרס "רמת רחל" - סי' א' וסי' פ'.